

omnem operationem intellectus possibilis, et consistit in productione speciei intelligibilis representantis naturam præcisam, et abstractam ab omnibus individuis, quæ proinde dici solet abstractio naturæ communis facta virtute intellectus agentis. Ita significat D. Thomas, 1 p., q. 85, art. 1, in corpore, et ad 4, et art. 3, ad 4, 7 Metaph., lect. 13, de Ente et essent., cap. 4; et Com., 2 de Anima, comm. 10. dicens, *intellectum moveri ad ultimam perfectionem a rebus universalibus*, scilicet, representatis in speciebus intelligibilibus. Et ideo 3 de Anima, text. 8, dicit, si universalis essent extra animam, frustra fore intellectum agentem. Fland., 3 Metaph., quæst. 2, art. 2, 7 Metaph., quæst. 16, art. 4; Fonseca, 5 Metaph., c. 28, quæst. 5 et 6; Soto, in Log., q. 3 universalium. Quæ sententia supponit imprimis, intellectum possibilem directe, et ex vi speciei quam recipit ab intellectu agente, non cognoscere singularia materialia, sed tantum naturas communes. Ex quo infert, speciem productam ab intellectu agente, tantum representare directe naturam communem præcisam ab omnibus individuis, et consequenter esse universalem in representando. Ex quo tandem fit, naturam sic representatam, objective et denominatione extrinseca fieri universalem per hujusmodi abstractionem; nam, si contractione fit singularis et individua, abstractione fiet universalis et communis. Et confirmatur, quia universale est objectum intellectus agentis et possibilis, illius ut potentiæ activæ, hujus ut passivæ seu receptivæ; ergo fit per actionem intellectus agentis, antecedit vero operationem intellectus possibilis; nam de ratione potentiæ activæ est ut faciat objectum suum, potentia vero passiva supponit illud; ab eo enim pati solet.

3. Secunda opinio est, universale non fieri ab intellectu agente, sed a possibili per operationem directam, qua cognoscit naturam communem secundum suam præcisam rationem formalem et essentiam, nihil de inferioribus rationibus, vel de individuis considerando, neque etiam formaliter et quasi in actu signato considerando communitatem ipsius naturæ, sed solum essentiam, quæ communis est. Hanc sententiam quoad priorem partem negantem, in qua differt a præcedente, necessario docere debent, qui tenent intellectum possibilem cognoscere directe singularia, etiam materialia. Nam juxta illam opinionem consequenter dicendum est, intellectum agentem, per se loquendo, efficere

speciem singularem, non solum in essendo, sed etiam in representando rem individuum et singularem; quia non posset eam intellectus primo et directe cognoscere, nisi reciperet speciem proprie et in particulari representantem illam. Quo fit ut, juxta hanc sententiam, intellectus agens non abstrahat universale a singularibus, solumque dicatur abstrahere speciem intelligibilem a phantasmate, quia separat illam a conditionibus materiæ, quantum ad esse reale illius, non vero quantum ad objectum quod representat; producit enim speciem spiritualem et immaterialem in entitate sua, representantem eandem numero rem individuum, quam representat phantasma; non enim repugnat materiale individuum per immaterialem formam seu qualitatem intentionaliter representari. Et in universalitate generis potest hoc confirmari in omni sententia, quia, licet demus intellectum agentem abstrahere illo modo naturam specificam ab individuis, non tamen necesse est quod abstrahat naturam genericam ab speciebus; quia certum est intellectum possibilem posse directe et immediate ferri ad cognoscendam specificam naturam, et intellectum agentem posse efficere speciem intelligibilem, quæ in representatione sua non abstrahat a differentia specifica, quidquid sit de individuali; ergo tunc non fiet universale, quod est genus, per abstractionem intellectus agentis.

4. Altera vero pars affirmativa opinionis, scilicet, hoc universale sufficienter fieri per abstractionem intellectus possibilis, sumi potest ex D. Thoma, 1 p., quæst. 16, art. 3, ad 2, et opusc. 42, c. 5, in fine, ubi affert illud Comm., 1 de Anima, text. 8: *Intellectus facit universalitatem in rebus*; quod licet possit existimari dictum de intellectu agente, tamen a fortiori verum erit de intellectu possibili, de quo Averroes loquitur; nam tractat de intellectu definiente et demonstrante. Denique auctores citati in præcedente opinione, quamvis doceant primam universalitatem fieri ab intellectu agente, non tamen possunt consequenter negare quin hæc operatio intellectus possibilis sufficiat ad similem vel perfectiorem universalitatem. Et ita D. Thomas, aliis locis citatis, indifferenter loquitur de intellectu abstrahente, sive agente, sive possibili. Expressius vero de solo intellectu possibili hoc docet Durand., in 1, d. 3, q. 5, n. 27, et in 2, d. 3, q. 7, n. 12. Et a fortiori potest rationibus primæ sententiæ probari, quia con-

ceptus, seu species expressa intellectus possibilis formaliter representat quam species impressa; ergo, si intellectus præcise et abstracte contemplatur hominem, homo, ut in eo conceptu representatus, erit universalis objective, multo melius quam si representaretur in specie impressa, quia habet esse objectivum magis actuale et magis proprium, est secundum illud esse est universale. Et confirmatur primo, nam homo fit singularis per differentias individuantes; ergo, hoc ipso quod ab illis omnibus præscindit per actualem conceptum abstractum, fiet universalis. Confirmatur secundo, quia si homo ita in re existeret, sicut illi conceptui objicitur, esset universale in essendo, quale Platoni tribuitur; ergo etiam nunc est universale per denominationem ab intellectu. Confirmatur tertio; nam si intellectus reflectatur supra hominem sic conceptum, considerans conditionem seu quasi statum ejus, cognoscit illum non esse aliquid singulare, sed esse quid commune omnibus singularibus, in qua conceptione non fallitur intellectus, ut constat, neque etiam tribuit homini sic concepto aliquid novum, sed concipit quod in illo præerat; ergo ante hanc reflexionem jam homo erat universalis per priorem conceptionem directam. Et ad hoc etiam deservire potest ratio adducta pro superiori sententia, quod operatio intellectus supponit objectum; est enim hoc verum de objecto, quod per operationem cognoscitur, non vero de conditione quæ in objecto resultat, quatenus cognitum est, quando illa conditio per talem actum non cognoscitur; quia, cum talis conditio resultat ex actu, comparatur ad potentiam, potius ut activam quam ut passivam; ita vero est in præsentem; nam universalitas, quæ quodammodo inesse dicitur, vel convenire naturæ abstracte cognitæ, est quædam conditio, vel denominatio resultans ex tali actu et modo cognoscendi, quæ tamen non cognoscitur per illum actum, sed solum ipsa natura, quæ universalis denominatur, et ideo non est necesse universalitatem illius objecti supponi ante illam actionem. At vero, quando postea intellectus reflectitur et contemplatur illammet conditionem seu statum naturæ abstractæ, jam illa est objectum cognitum per talem actum; supponitur ergo illi actui, et tamen illa conditio nihil aliud est quam universalitas naturæ; ergo universalitas supponitur ante hanc notitiam reflexivam, seu (quod idem est) comparativam: fit autem per abstractivam, seu (quod idem est) per

cognitionem directam ac præcisam naturæ universalis.

5. Tertia sententia est, universale fieri per notitiam comparativam, qua intellectus possibilis, postquam naturam præcise et abstracte apprehendit, confert illam sic conceptam eum rebus in quibus existit, et intelligit illam ut unum quid aptum ut sit in multis inferioribus, et de illis prædicetur. Itaque juxta sententiam hanc, natura in singularibus existens universalitatem habet solum in potentia remota, quia non est communis, vel positive, tanquam aliquid vere unum existens in multis, vel etiam negative, tanquam aliquid nulli rei singulari proprium. Sed est tantum in illa quædam similitudo et convenientia plurium rerum inter se, quæ præbet occasionem et fundamentum remotum universalitati. Natura vero abstracte cognita dici potest universalis in potentia proxima, quia jam est communis negative, quia concipitur secundum se, et non ut propria alicujus individui; nondum tamen censetur esse actu universalis, quia nondum concipitur ut habens aptitudinem et relationem ad multa in quibus sit, quam relationem accipit per notitiam comparativam, et ideo per illam dicitur ultimo constitui universale in actu. Quod ulterius probatur, quia universalitas non est res aliqua habens veram existentiam, sed est tantum ens, seu ratio rationis; ergo tantum habet esse objective in intellectu; ergo tantum est quando actu fit ab intellectu, nam tunc solum est objective in intellectu; ergo tantum est per notitiam comparativam, quia per eam solum fit, seu excogitatur ab intellectu. Confirmatur, nam universale ut universale, relativum est, ut patet, tum ex ejus definitione; per suum enim correlativum definitur, scilicet: *Est unum in multis, et de multis*; tum ex suis speciebus, ut sunt genus, species, differentia, etc.; hæc enim relative dicuntur, ut constat ex definitionibus a Porphyrio datis in prædicabilibus; relativa autem sunt simul natura et cognitione; ergo universale in actu non est eo modo quo esse potest, scilicet, objective in intellectu, donec ejus correlativum eodem modo sit; non potest autem esse illo modo, donec unum ad alterum conferatur, quod fit solum per dictam comparativam notitiam; ergo. Et huic opinioni favet D. Thomas, qui ubique docet, relationes rationis tantum esse in apprehensione rationis conferentis unum alteri, ut 1 p., q. 2, et art. 1, in corp., et ad 4, et quæst. 7 de Potent., art. 1, et significat 4 Metaph.,

lect. 4, et 1 lib. de Interpr., lect. 10. Significat etiam Cajet., agens in communi de relatione rationis, dicta q. 28, prima parte, et in particulari de relatione universalitatis, de Ente et essent., c. 4, q. 7, et paulo ante illam. Citantur etiam Scot., 7 Metaph., q. 11; Anton. And., quaest. 17; et Anton. Tromb., q. 2 Metaph., articulo primo; nam, eo modo quo ponunt universale in actu per intellectum, videntur illud ponere in notitia comparativa, potius quam in praecisiva. Est autem differentia inter hos auctores, quod aliqui eorum per notitiam comparativam intelligunt notitiam directam, qua universale confertur cum inferioribus ut existens in illis, vel praedicabile de illis. Ita videtur sentire D. Thomas, et clarius Scot. supra, et 4, d. 2; Sone., 6 Metaph., q. 18. Alii vero intelligunt notitiam reflexam, qua post praedictam comparisonem, intellectus concipit ipsammet comparisonem, ut relationem quamdam, et naturam comparatam, ut genus vel speciem, etc., respectu inferiorum.

Fertur iudicium de prima opinione.

6. Inter has sententias prima est quidem probabilis ex suppositione illius sententiae, quod intellectus agens non producit species representantes individua, et adhuc, ea supposita, non procedit generaliter de omni universali, sed ad summum de specifico, et de solo illo formaliter loquendo, ut ratio quaedam supra facta probat. Et amplius declarari potest, quia imprimis certum est, intellectum agentem nunquam imprimere speciem representantem solam differentiam, ut differentia est, sed totam specificam naturam. Quia, sicut phantasma non representat in individuo aliquid per modum formae, sed per modum totius individui, ita intellectus agens producit speciem representantem totam naturam specificam individui per modum totius, nec potest praescindere, seu immutare actionem istam, ut tunc producat unam speciem representantem differentiam per modum formae, deinde producat aliam representantem totam naturam specificam per modum totius; quia neque est liber in agendo, sed naturaliter imprimi speciem, quantum potest, supposito tali phantasmate; neque est cognoscitivus, ut nunc possit uno modo naturam concipere, postea alio. Unde in proprio etiam et accidente, quamvis demus efficere species representantes illa in communi abstrahendo ab individuis, tamen unumquodque eorum

ex vi talis speciei intelligibilis solum representatur, ut quid commune multis individuis in ea ratione similibus. Et idem suo modo est in gradu generico, si forte aliquando ob imbecillitatem phantasmatis producat species intelligibilis representans praecise illum gradum; nam, sicut phantasma tunc representat solum hoc animal, verbi gratia, ita species intelligibilis ab illo sumpta representabit gradum animalis solum ut abstractum, et praecisum a similibus individuis. Et hac ratione dicimus, etiam supposita illa sententia, per hanc abstractionem intellectus agentis, per se non abstrahi nisi naturam specificam. Obijcies, hunc discursum fieri posse de abstractione facta per conceptionem intellectus possibilis, praesertim quoad universale proprii, et accidentis. Respondeo non esse parem rationem, ut patebit ex his quae sectione sequenti dicemus.

7. Addo ergo ulterius, si proprie ac vere intelligatur ratio et natura speciei intelligibilis, satis improprie dici per hanc abstractionem fieri naturam universalem, quia, juxta veram sententiam, species impressa neque est formalis imago, neque ullo modo formaliter representat, sed effective, quatenus est veluti semen seu instrumentum objecti ad efficiendam formalem representationem intentionalem. quae fit per conceptum mentis. Unde natura non dicitur esse proprie objective representata in specie impressa, nisi valde remote et mediate, quatenus illa species est effectiva actus, cui natura illa objicitur. Ac denique etsi demus universale aliquo modo fieri per abstractionem intellectus agentis, id solum erit in habitu, seu in actu primo; ex quo fit, multo magis ac perfectius fieri per actum secundum proportionatum illi actui primo, ut supra argumentabar. Omitto primam illam sententiam procedere ex falsa hypothesis; simpliciter enim verius est, speciem impressam ab intellectu agente non abstrahere a representatione ejusdem individui representati in phantasmate, sed solum a materialitate reali et entitativa ipsius phantasmatis, sine qua esse potest representatio ejusdem individui, quantumvis materialis; hanc enim non repugnat esse aut fieri per formam seu qualitatem aut entitatem spirituales, ut in Angelis et in Deo ipso patet. Quod si non repugnat, nulla potest afferri physica ratio, ob quam non possit talis forma vel species ab intellectu agente fieri; sine ratione autem id negandum non est, cum hoc

sit magis consentaneum, et variis experimentis, et naturali ordini cognoscendi, et fini et activitati naturali ipsius intellectus agentis, qui ad hoc datur ut media actione spirituali intellectum possibilem reddat similem representationi phantasmatis, quantum potest, quod latius hic persequi et probare, alienum esset a praesenti instituto. Juxta hanc vero sententiam constat, abstractionem universalis nullo modo fieri ex necessitate ab intellectu agente, imo et fortasse nullo modo fieri posse; nam, si intellectus agens semel ponitur productivus specierum rerum singularium, verisimile est nunquam posse producere species representantes naturas abstractas a singularibus; sed de hoc latius suo loco.

Aliae duae opiniones examinantur, et quaestio resolvitur.

8. Omissa ergo prima sententia, ut de aliis duabus judicemus, advertendum est universale dupliciter posse a nobis concipi vel denominari. Primo, ut quid absolutum secundum esse, quod potest relationem aliquam fundare. Secundo, ut relativum secundum esse, dicens ordinem ad inferiora. Primo modo intelligeretur substantia universalis, si esset homo a parte rei subsistens separatus ab omni contractione, juxta Platoniam opinionem; neque esset universalis propter relationem realem secundum esse ad inferiora, sed propter unitatem suam cum intrinseca et substantiali aptitudine ad existendum in multis. Ad quem fere modum dicebant Doctores citati sectione praecedenti, naturam in statu potentiali, quem habere fingitur ante existentiam in individuis, habere universalitatem quamdam, quae non consistit in relatione secundum esse, sed in proprietate quadam absoluta naturae habentis talem unitatem et communitatem; hoc solet vocari ab aliquibus universale ante rem; quod si esset, absolutum esset; tamen revera nullum est. Imo, et qui ponunt universale actu in ipsis individuis realiter existens, quod vocant universale in re, non ponunt universalitatem ejus in relatione. Nam putant universalitatem esse realem, relationem autem minime, quia vel inter naturam et individua non est sufficiens distinctio in re ad relationem realem; vel natura, ut praescindit ab individuis, non habet sufficientem entitatem ad fundandam relationem realem, cum non habeat ut sic entitatem singularem, in qua possit talis relatio fundari.

Ponunt ergo universalitatem hanc in proprietate absoluta, quae est unitas quaedam et communitas talis naturae. Haec ergo exempla, quamvis vera non sint, declarant tamen, conceptum universalis ut sic, non esse conceptum rei relativae secundum esse, sed rei absolutae habentis modum talem essendi, in quo habeat indifferentiam, et aptitudinem essendi in multis. Nec refert quod haec aptitudo videatur per modum respectus explicari. Nam, sicut in potentia reali intelligimus respectum transcendentalem et secundum dici, priorem respectu praedicamentali secundum esse, et inclusum in re absoluta, ita in praesenti possumus concipere hanc aptitudinem rei universalis ut absolutam quidem in se, licet explicetur per modum respectus transcendentis. Et hinc fit ulterius, ut haec aptitudo, quia concipitur ad modum potentiae habentis saltem transcendentalem ordinem ad ea quibus potest se communicare, possit etiam intelligi ut fundamentum sufficiens ad relationem, vel habitudinem ad ea quibus potest se communicare, quae habitudo concipitur ut quaedam relatio secundum esse, et dici etiam potest universalitas quaedam, cum sit habitudo unius ad multa, in quibus esse potest, vel de quibus potest praedicari.

9. Universale igitur priori modo conceptum fit per directam operationem intellectus, quae praecise et abstracte concipit naturam communem absque differentiis contrahentibus; quod satis probant rationes factae in secunda opinione. Et confirmari potest evertendo fundamentum opinionis tertiae; quia non est de ratione universalis relatio aliqua secundum esse; ergo, quamvis in natura sic abstracta non intelligatur aliqua relatio secundum esse ad inferiora, potest intelligi actu universalis. Patet consequentia, quia, si illa relatio non est necessaria, nihil aliud deesse potest, quia ibi est natura communis, et ad modum subsistentis abstracte ab individuis. Unde ita se habet in eo statu per intellectum, sicut se haberet realiter, si a parte rei subsisteret extra individua; sed tunc esset realiter universalis; ergo et nunc est intellectualiter universalis, ut sic dicam. Tandem in natura sic concepta est nova unitas rationis, quia habet unum conceptum objectivum indivisibilem in plures similes; habet etiam communitatem seu aptitudinem, ut insit multis, et de iis praedicetur; ergo nihil illi deest ad rationem universalis.

10. At vero loquendo de relatione universalitatis prout a nobis concipitur ad modum relationis secundum esse, hæc non potest resultare per solam abstractionem, sed eo modo quo est, fit per comparisonem, quia, ut suppono, hæc relatio non est realis, sed rationis; ergo non est in natura ipsa dum absolute et abstracte cogitatur, quia ex vi illius actionis, illa non refertur per intellectum, quia intellectus nondum comparat illam ad sua inferiora, neque etiam refertur realiter; ergo nondum est talis relatio. Et hoc satis etiam probant rationes adductæ in tertia sententia. Quocirca, si illæ duæ opiniones unum affirmant, et aliud non excludant, non sunt inter se contrariæ, neque unius rationes contra aliam procedunt. Quia nihil obstat quod eidem naturæ possit per intellectum convenire duplex ratio universalitatis, absoluta, scilicet, et respectiva, et quod illæ per diversas operationes intellectus fabricentur, et quod una, scilicet, quæ absoluta est, sit proximum fundamentum alterius, scilicet, relativæ. Neque etiam repugnat aliquid convenire naturæ per intellectum et esse per modum absoluti, quando illud hujusmodi est ut solum per extrinsecam denominationem conveniat; sic enim naturam esse abstractam, seu universaliter conceptam, non addit naturæ, nisi esse quoddam conveniens illi per extrinsecam denominationem, quod esse objectivum appellatur. Sicut esse visum vel esse cognitum non est aliquid esse reale additum rebus, nec formaliter consistit in relatione rationis, sed in denominatione proveniente ab actu videndi vel cognoscendi, super quam potest intellectus fabricare relationem rationis, si unum cum altero conferat; ita ergo est in præsentem.

11. Sed adhuc superest circa has opiniones explicandum, qualis sit hæc cognitio præcisiva, vel comparativa, per quam fit universale utroque modo dictum. Variis enim modis potest universalis natura præscindi vel comparari. Primo enim abstrahi potest natura communis per puram præcisionem naturæ ab uno inferiori absque ulla comparatione, vel superioris conceptus ad aliquem inferiorem, vel ipsorum inferiorum inter se, ut quando a solo Petro simpliciter præscindo individuantes proprietates, et sisto in humanæ naturæ consideratione. Et per hanc notitiam pure præcisivam putant aliqui nullum universale fieri. Verius tamen est per eam etiam fieri universale absolutum, juxta ea quæ de secunda

opinione diximus. Nam hoc etiam probant rationes factæ; quanquam hæc notitia non sufficiat ad cognoscendam in natura sic concepta universalitatem seu superioritatem, quam habet, ut jam dicam.

12. Secundo abstrahi potest natura communis per comparisonem singularium, seu inferiorum inter se, ut quando conferendo Petrum cum Paulo, cognosco eos esse inter se similes in natura humana. Quæ comparatio supponit priorem præcisionem, nam supponit de utroque singulari cognosci esse talis naturæ, unde supponit conceptum talis naturæ, ut præscinditur a singulis individuis. Unde per hanc comparisonem solum additur cognitio convenientiæ, et similitudinis plurium inferiorum in tali abstracta ac præcisiva natura. Hæc autem comparatio ulterius potest subdistingui, quatenus per eam considerari potest vel sola habitudo particularium inter se, ut inter se habent habitudinem similitudinis, et hæc comparatio ut sic non pertinet ad constitutionem universalis, sed ad considerationem cujusdam relationis mutæ inter ipsa particularia. Vel quatenus per eam consideratur habitudo naturæ communis ad particularia, in quibus existit. Postquam enim intellectus apprehendit Petrum et Paulum esse similes in esse hominis, rursus considerat hoc prædicatum, *homo*, habere se ad Petrum et Paulum, ut quid commune ad particularia; et in hac comparatione videtur consummari ratio universalis, etiam respectivi; per eam enim consurgit in mente, vel potius in re menti objecta, habitudo rationis unius rei communis ad plura. Ultra vero intelligi potest alia notitia magis reflexa, quam intellectus facit cognoscendo quasi in actu signato naturam sic abstractam. et cum suis inferioribus collatam inde habere denominationes generis, speciei et similes, hasque denominationes esse rationis, non rei. Hæc autem cognitio jam non est fabricatio universalitatis, sed est quædam ejus contemplatio magis formalis et expressa.

SECTIO VII.

An universalis sint entia realia, corporea, substantialia vel accidentalia, quasque causas habeant.

1. Ex dictis facile possunt variæ quæstiones expediri, quæ de universalibus tractari solent.

Dubium primum expeditur.

2. Quæritur ergo primo an universalis sint entia, necne. Quod interrogari potest, vel de natura, quæ universalis denominatur, vel de ipsa intentione, seu denominatione universalitatis. De natura jam diximus esse in rebus ipsis; unde fit, quoad rem denominatam universalis esse entia realia; hoc vero intelligendum est vel permissive, vel de his universalibus, quæ per se cadunt in directam operationem intellectus, ita ut, vel per se primo, vel saltem per sua propria singularia directe cognita, directe etiam concipi possint. Quod ideo dicitur, quia in ipsis entibus rationis, quæ per reflexionem et multiplicem operationem intellectus confinguntur, potest intellectus eo progredi, ut ab his etiam abstrahat rationes universales et communes, et universale conficiat etiam in rebus fictis, quæ vera entia non sunt, quomodo dicunt dialectici, genus secundo intentionaliter sumptum, esse quoddam universale specificum, commune multis generibus, quæ in intentione seu ratione generis solo numero differunt; et sic de aliis. Ratio vero est, quia universale actu solum habet esse objective in intellectu; esse autem objective in intellectu, non solum veris entibus, sed etiam fictis convenire potest; et ideo illis etiam possunt attribui relationes illæ, seu denominationes quæ hoc tantum esse requirunt, ut sunt ratio subjecti et prædicati, et dem est de ratione universalis. Et ideo dicuntur, permissive seu indefinite universalis esse entia realia, non tamen necessario, et omnino universaliter. Quia vero cognitio intellectus incipit necessario a realibus entibus, cum quia operatio reflexa supponit directam, cum etiam quia ficta entia non concipiuntur, nisi per aliquam habitudinem, vel proportionem ad vera entia, ideo recte etiam dicitur, ea universalis esse entia realia, quæ per directam operationem intellectus abstrahi possunt. Si autem sit sermo de universalitate ipsa, seu de intentione universalitatis, sic communiter dici solet non esse ens reale, sed rationis, quod in hoc sensu verum est, scilicet, quod non est proprietas aliqua, neque aliquid intrinsece et realiter inhærens naturæ, quæ denominatur universalis, juxta ea quæ diximus. Tamen in alio sensu nonnulla distinctione et declaratione opus est. Dupliciter enim diximus, naturam posse denominari universalem, primo, denominatione absoluta, ac si universaliter subsisteret; se-

cundo, denominatione respectiva. Priori modo non est universalitas ens rationis, tanquam aliquid proprie confictum a ratione, sed solum tanquam denominatio extrinseca proveniens ab actu rationis, sicut esse abstractum, cognitum, et alia hujusmodi, quæ non dicunt aliquid existens realiter in natura denominata, nec proprie dicunt aliquid ens rationis fabricatum ab intellectu, tanquam aliquid objective confictum ab ipso, quia talia entia non finguntur, nisi dum cogitantur; tunc autem intellectus nihil tale cogitat vel cognoscit. Est ergo denominatio extrinseca a conceptu intellectus; nam, quia per conceptum abstracte et universe repræsentatur, ideo denominatur universalis prædicto modo. Quapropter, ut hæc universalitas dicatur esse, non oportet ut ipsa formaliter et quasi reflexe cognoscatur, quasi in actu signato, sed satis est quod natura ipsa cognoscatur tali modo, scilicet, præciso et abstracto, ut quasi in actu exercito natura constituatur universalis. Et ad hunc modum explicat per denominationem extrinsecam hanc universalitatem Soto, in Logica, q. 3 Univer., art. 1, dub. 2; et adducit Scotum et D. Thomam in eam sententiam.

3. Posteriori autem modo loquendo de universalis relative, seu de relatione universalitatis, satis ex dictis constat universale non esse ens reale, quia illa relatio non est realis, sed rationis. Quod in hunc modum breviter declaratur. Multiplex enim relatio fingi seu excogitari potest in natura universalis: una in ordine ad actum essendi; altera in ordine ad actum prædicandi; utraque autem potest, aut secundum aptitudinem, aut secundum actum apprehendi; concipitur enim natura communis ut apta ad existendum in multis, et ut sic concipi potest ut habens relationem aptitudinis ad communicandum illis suum esse; potest item concipi ut actu existens in illis, et ut sic habens relationem actualem, seu rei actu se communicantis multis. Sicut enim in accidente intelligimus relationem aptitudinalis, vel actualis inhænsionis, ita eam possumus fingere vel excogitare in natura universalis ut communicabili, vel ut communicata multis. Et utroque modo solet universale definiri; sufficit tamen aptitudinalis relatio, ut natura complete censeatur universalis. Nam, quod actu sit in multis quæ existant, contingens est, et non mutat naturam rei; aptitudo vero est simpliciter necessaria, nam in ea distinguitur universale a singulari. Unde repugnan-

tiam involvunt, qui dicunt naturas angelicas esse universales, et esse incommunicabiles multis.

4. Similiter in ordine ad actum prædicandi potest natura concipi, vel ut apta prædicari de multis, vel ut actu prædicata de multis; prior vero consideratio proprie denominat naturam prædicabilem. Omnes autem istæ relationes sunt rationis tantum; nam universalis natura non est in multis, nisi per identitatem, et ideo sub ea ratione non potest ad illa multa realiter referri. Item, quia, ut diximus, in re nulla est natura quæ sit in multis, vel quæ sit apta esse in multis; ergo fundamentum proximum illarum relationum non est in re, sed in modo concipiendi intellectus; ergo ratio in eo fundata non potest esse realis; et hæc ratio idem plane probat de relatione prædicabilis vel prædicati, nam etiam omnes hæc fundantur in extrinsecis determinationibus intellectus, et ideo non possunt esse reales.

Expeditur secundum dubium.

5. *Corporeane universalis, an non.*—Et juxta hæc definienda est alia quæstio, quam Porphyrius in prædicabilibus proponit, scilicet, an universalis sint corporea. Eodem enim modo dicendum est, posse quidem aliqua universalis esse corporea, ea, nimirum, quæ conveniunt rebus ex materia et forma compositis, ut patet de conceptu hominis, equi, animalis, corporis; imo hæc universalis sunt maxime accommodata intellectui humano corpori conjuncto; nam a sensibilibus accipit cognitionem, et ideo hæc universalis, per se loquendo, prius concipit et abstrahit. Absolute tamen ratio universalis non limitatur ad naturas corporeas; invenitur enim in naturis spiritualibus; nam in eis etiam dantur singularia habentia inter se aliquam convenientiam, et differentiam, seu distinctionem, ratione cujus possunt in illis concipi naturæ communes, et universales. Quia vero non solum res spirituales inter se, et corporeæ inter se, sed etiam corporalia cum spiritualibus aliquam convenientiam et similitudinem habent, ideo non solum dantur universalis quædam corporea, et alia incorporea, sed etiam quædam dantur utrisque communia, ut substantia, qualitas, etc. Hæc enim a corporeis et incorporeis rebus abstrahunt.

Tertium dubium.

6. *Universalis an sint substantiæ, an acci-*

dentia.—Unde facile etiam expeditur similis quæstio, an universalis sint substantiæ vel accidentia. Hæc enim quæstio, sicut et præcedens, non fit proprie de intentione universalitatis; illa enim, cum non sit quid reale, sed solum denominatio, vel ratio rationis, neque est vere substantia, neque accidens, neque corpus, neque spiritus, quanquam per modum accidentis incorporei concipienda sit. Est ergo prædicta interrogatio de natura, quæ denominatur universalis; et hæc non solum substantialis, sed etiam accidentalis esse potest, ut per se manifestum est. Solet vero interdum Aristoteles dicere, universalis non esse substantias, ut 3 Metaph., text. 20, lib. 6, text. 45; intelligit autem non esse res per se et in se subsistentes extra singularia. Et ideo in Prædicamentis, cap. de Substantia, universalis substantialia vocat secundas substantias; individua vero substantiarum, seu supposita, vocat substantias primas, quas dicit esse magis substantias quam secundas, quia illæ primo subsistunt, cæteræ vero in ipsis.

Quartum dubium.

7. *Qui dicantur æterna universalis.*—*Objectioni obsistitur.*—Altera quæstio de universalibus definitur ex dictis, scilicet, an sint æterna. Talia enim communiter existantur, quia, cum sint objecta propria scientiarum, oportet necessaria et immutabilia esse et consequenter æterna. Quomodo autem hoc intelligendum sit, non eodem modo ab omnibus explicatur. Plato enim hæc ratione posuit ideas quæ sunt formæ æternæ, et immutabiles, ut Aristoteles refert. Ipse vero Aristoteles fortasse diceret in his rebus corruptibilibus universalis esse æterna, quia nunquam desunt aliqua eorum singularia, in quibus ipsa subsistant. Nos autem supponimus hæc singularia non semper esse, et extra illa non existere universalis: unde concludimus hæc non posse dici æterna, secundum realem existentiam quam extra suas causas habent. Dicuntur ergo hæc universalis perpetua, secundum esse essentiæ, seu potentiale. Dices: hoc modo etiam individua sunt æterna, quia etiam ab æterno sunt possibilia, et habent suas essentias immutabiles secundum esse essentiæ. Unde de eis fieri etiam possunt propositiones, quæ habeant perpetuam veritatem, prout abstrahuntur a tempore. Respondetur, quoad rem quidem ita esse, tamen in modo concipiendi et loquendi esse diffé-

rentiam; nam universalis ut sic, hoc ipso quod a singularibus abstrahuntur, consequenter etiam a tempore et loco, et ab omni mutatione, inceptione et desitione separantur, et ideo recte dixit D. Thomas, 1 part., quæst. 16, art. 7, ad 2, *universalis dici solere esse ubique et semper, non positive, sed negative*, id est, non quia in omni loco et tempore sint, sed quia ut sic non determinant sibi locum et tempus, in quantum abstrahuntur ab hic et nunc. Hoc autem non convenit proprie in individuis; nam circa ea versantur actiones et mutationes, inceptions et desitiones. Unde, quamvis aliqua universalis sint generabilia et corruptibilia, ut homo, animal, et similia, quæ ex sua ratione formali secum afferunt talem potentiam, seu postulant talem modum inceptions et desitionis, tamen hanc ipsam proprietatem non habent, nisi in ordine ad individua; homo enim ut sic, nec generari potest, nec corrumpi, dicitur tamen generabilis et corruptibilis, quia est talis naturæ, ut non possit connaturali modo communicari individuis, nisi per generationem, ipsumque individuum, quod talem naturam participat, ex se sit subjectum corruptioni. Addunt etiam aliqui, universalis dici æterna, quia unitas præcisionis, et aptitudo existendi in multis perpetuo illis convenit, etiam quando non existunt, eo modo quo aliæ proprietates dicuntur eis perpetuo convenire, absolvendo copulam ab existentia temporis. Ita Fonseca, lib. 5, cap. 28, quæst. 8, sect. 3. Sed non video quomodo possit hoc esse verum, nisi fateamur aliquam universalitatem per se ac necessario convenire naturæ; propositio enim, quæ perpetuæ veritatis dicitur, oportet ut sit necessaria ex connexionem terminorum; non potest autem sic esse necessaria, nisi aliquo modo sit per se; et ideo existimo universalis non posse dici æterna illo modo, nisi in ordine ad aliquem intellectum, qui æternus sit, ut expresse dixit D. Thom., in dicta solutione ad secundum.

Quintum dubium.

8. *Universalium an dentur causæ, an non.*—Ultimo intelligitur ex dictis, an et quomodo universalis causas habeant; nam, aut est sermo de universalibus naturis, aut de illarum universalitate. Priori modo, sicut universalis naturæ non fiunt nisi in individuis, ita non habent causas nisi in illis, neque alias quam ipsa habeant, nam et ab eodem efficiente fiunt, et (si composita sint) ex eisdem

principiis, seu eadem materia et forma constant, et ad eundem finem natura sua ordinantur. Si vero loquamur de ipsa universalitate, cum illa non sit ens reale, non oportet ut habeat proprias ac reales causas; tamen, eo modo quo est ens, seu potius imitatur ens, habet suo modo causam materialem et efficientem; ipsa enim natura, quæ denominatur universalis, imitatur materialem causam, quatenus est veluti subjectum, quod subternitur intentioni universalitatis, et ab ea universale denominatur; quia vero illa forma non est realis intrinseca, ideo subjectum illud non est inhæSIONIS, sed denominationis, magisque est materia circa quam, quam in qua, vel ex qua. Efficiens autem est intellectus ipse, qui facit conceptum repræsentantem abstracte ipsam naturam, vel comparisonem ejusdem naturæ sic abstractæ ad sua inferiora; nam relationem rationis proprie non efficit, sed considerat, vel fingit illam non tam in actu signato, quam in actu exercito, ut dixi, ita nimirum concipiendo habitudinem, ac si esset vera ratio. Formalem autem causam vel finalem hic quærere non oportet, nam ipsius universalis in actu sic considerati universalitas ipsa est quasi forma, quæ nihil aliud est quam vel denominatio proveniens ab actu intellectus, vel ratio relationis in ea fundata et concepta. Finis autem hujus universalitatis vel nullus est, proprie loquendo, quia solum est quid resultans ex conceptione intellectus, intendentis cognitiones rerum; vel, si aliquis finis assignari debet, solum est ipsamet cognitio intellectus, quia considerando essentias rerum abstrahit illarum gradus et rationes formales; et quia vim habet percipiendi et discernendi omnia et reflectendi supra se suas actiones, non solum intendit cognoscere rerum naturas, sed etiam denominationes, vel habitudines quas videntur habere prout ipsimet intellectui objiciuntur, et propter hunc finem fabricatur universalis, et eorum relationes confingit.

SECTIO VIII.

Quotuplex sit universale seu unitas ejus.

1. Explicuimus quid sit universalis unitas, et quomodo rebus conveniat; superest ut varios modos hujus unitatis seu universalitatis declarem, ut hinc etiam constet quid in hoc differat inter metaphysicum et dialecticum, et qua ratione ab utroque universalis distinguenda sint vel multiplicanda.